

УДК 159.91

І.В. Власенко, М.О. Чміль, С.М. Бакуменко

Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків

СУЇЦИД В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ, ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ

В роботі розглянута проблема суїцидальності в правоохоронних органах, встановлені причини та шляхи вирішення цієї проблеми. Проаналізовані існуючі способи попередження самогубств та розглянуті нові шляхи їх вирішення.

Ключові слова: міліція, самогубство, реакція, поведінка, емоції, статистика, профілактика.

Вступ

Суїцид, як стан соціального благополуччя в практичних підрозділах ОВС, відбиває високий рівень самогубств в Україні акт самовбивства або спроба самогубства здійснюється в стані сильного душевного розладу або під впливом якогось психічного захворювання Україна впродовж останніх років входила до першої десятки країн з найвищим рівнем суїцидальної активності населення, і зали-

шається однією з основних причин смерті [1 – 4]. Якщо в подальшому не створювати відповідні умови для зниження цього негативного явища проблема буде набувати гострішого характеру. За даними наукових досліджень проведених в Україні на фоні загального впливу нестабільної соціально економічної ситуації показник самогубства є на високому рівні, аналіз показує що середньорічний показник самогубства за останні 15 років становить близько 13000 осіб.

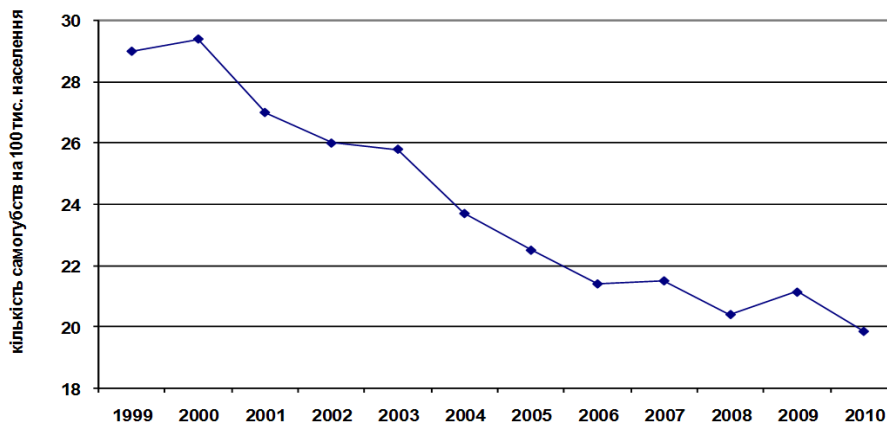

Рис. 1. Кількість самогубств в Україні на 100 тис. населення по роках

Основний розділ

Україна займає друге місце в співвідношення 100 тисяч до 140 Відповідно до критеріїв даної міжнародної організації, високим для країни вважається показник (рівень суїцидальної активності або рейтинг суїциду), який перевищує 20 випадків на 100 тис. населення, а найвищим – понад 25 випадків на 100000. Зважаючи на це, Україна впродовж останніх років стійко входила до першої десятки країн з найвищим рівнем суїцидальної активності населення, поступаючись за цим показником лише Литві (42), Російській Федерації (37,4), Білорусі (35), Казахстану (28,8), Словенії (28,1), Угорщині (27,7), Естонії (27,3), Латвії (26).

Суїцид здебільшого має прихований характер. Латентність полягає в тому що інформація про самогубства не розповсюджуються і тому цьому не надається особливе значення, наміри людини зали-

шаються не заміченими, небезпечна ситуація в колективі не контролюється. Потрібно визначити можливі варіанти вирішення, а також знайти шляхи вдосконалення вже відомих способів. До окремих соціальних груп потрібно віднести лікарів військовослужбовців, працівників міліції адже їх робота супроводжується синдромом хронічної втоми певною соціальною незахищеністю і високим рівнем шкідливих звичок та деформації. Еміль Дюркгейм, аналізуючи самогубства показав, яким чином суспільні фактори такі як, економічні умови, сімейний стан, релігійне уподобання приводять до психоемоційному навантаженню в різних життєвих ситуаціях. Суїцид є відображення ставлення індивіда не тільки до себе, а також і суспільства до нього.

Працівники міліції постійно піддаються стресовим ситуаціям. Умови служби впливають на працездатність особового складу ОВС. Психічні порушення, пов'язані з екстремальними умовами праці,

тривають від 1 тижня до 30 років. До основних причин самогубств серед працівників міліції відносяться:

- важкі умови праці;
- порушення режиму праці та відпочинку;
- підвищена відповідальність за помилки;
- великий час знаходження в екстремальних умовах;
- відсутність знань щодо зниження психоемоційної втоми;
- не достатня гарантія соціальної безпеки.

Самогубства які трапляються з працівниками ОВС відносяться до найбільш тяжких надзвичайних подій. Потрібно наголосити що суїцид трапляється з досить молодими працівниками, які не мають навіть п'яти років стажу роботи в ОВС.

Дану проблему потрібно досліджувати і розвивати, оскільки вона набуває громадсько-небезпечного характеру, випадки суїцидальної активності призводить до значної втрати серед особового складу.

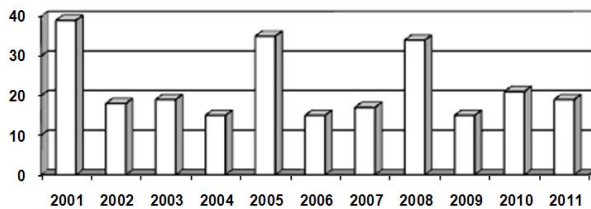

Рис. 2. Кількість загиблих працівників міліції в Україні від суїциду

Аналіз показує, що в органах внутрішніх справ України в середньому за рік серед загального числа загиблих працівників МВС приблизно 40% складають особи, які скоїли самогубство. З 1998 по 2001 рік спостерігався досить високий рівень суїцидальної активності. В 2002 – 2011 роках показник суїцидальної активності був нижче, що дало підстави говорити про певне покращення ситуації відповідно до вказівки МВС України №344 від 27.04.2005 р. „Про випадки загибелі персоналу внаслідок самогубства у 2005 році та заходи щодо активізації профілактичної роботи”. Серед усіх загиблих працівників міліції не менш 9.7% це смерть від суїциду. Наприклад, ці втрати серед особового складу ОВС склали у 2004 році – 12,5%, в 2005 році – 28,2%, 2011 – 15,57%. У відповідності до аналізу проведеного центральними та місцевими органами виконавчої влади причини, умовно можна виділити економічні і соціально-побутові причини самогубства серед особового складу ОВС і визначити що саме сприяло зменшенню самогубств в МВС:

- впровадження сучасної системи професійного відбору кандидатів на службу;
- опрацювання системних заходів психопрофілактичного направлених спрямованих на підвищення мотиваційного рівня правоохоронців;

– впровадження на державному та відомчому рівні ряду заходів спрямованих на покращення матеріально технічного та фінансового забезпечення працівників ОВС;

- профілактичні заходи з боку керівництва ОВС;
- контроль психологічного стану в підрозділах психологами ОВС;
- створення мережі консультативних психологічних центрів для працівників ОВС.

Основною причиною зниження психоемоційного стану працівників міліції є шкідливі та екстремальні умови праці, що пов'язано зі зростанням відповідальності і напруги на працівника, які збільшуються з кожним роком несення служби, так наприклад на рис. 3 показано статистичні дані по віковому критерію.

Також небезпечним є наслідки негативних умов праці. Психогенні депресії займали провідне місце з розладами не психотичного рівня. Приблизно в 90% суїцидів відзначалася наявність симптомів депресії у відповідь на психотравмуючі фактори, як занепокоєння, страх, тривога.

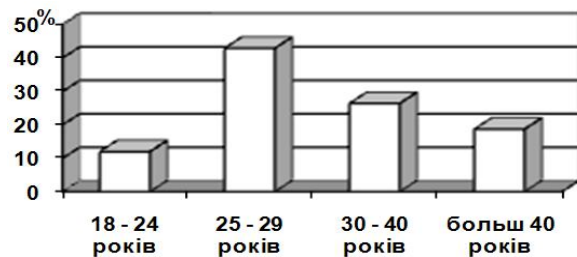

Рис. 3. Розподіл випадків самогубств серед особового складу ОВС за віком

В результаті проведеного нами опитування офіцерського складу ОВС України, яке проводилося з 2003 року, майже половина опитуваних має проблеми зі сном, 37% опитуваних мають постійні або періодичні головні болі. 39,4% опитуваних вважають їх умови праці не припустимими, а 25,2% вказали на можливість звільнення з лав ОВС, тому що не можуть адаптуватися і вирішити проблеми на місці роботи або в сім'ї. Викликає занепокоєння той факт, що у стані постійного щоденного стресу знаходиться 35,85% працівників міліції, що знижує їх боєздатність та готовність до дій у складних ситуаціях. Психологічне та емоційне виснаження за рахунок постійно діючого стрес фактора знижує фізичну готовність, що викликає швидку втому. На питання «Інколи мені страшно йти на несення служби» позитивно відповіли 6,6% опитуваних. Цей факт вказує на відсутність психологічної готовності ще до моменту виконання службових обов'язків. Попередній страх невідомості та невизначеності, недостатня особиста безпека змушує працівника міліції вже на підготовчому етапі відмовлятися від виконання поставленої задачі, зменшуючи його працездатність.

Проведене опитування вказало на наявність серйозної проблеми щодо накопичення негативних емоцій у працівників міліції та їх вплив на професійну діяльність правоохоронців.

Тобто якщо визначити емоційний стан особи яка намагається вчинити самогубство, особливості її поведінки в певних ситуаціях певні психологічні прояви, наприклад, відсутність сформованих життєвих цінностей та орієнтацій на загальнолюдські цінності можна передбачити і виявити особу яка має схильність до суїциду і зупинити її на ранніх стадіях. Відповідно до наказу МВС України №803 від 07.2004 р. «Про недоліки в організації самогубств серед особового складу органів внутрішніх справ та заходи щодо їх усунення». Важливо знати той факт що рівень самогубств серед чоловіків вище ніж у жінок, 3/4 самогубців приходить на долю чоловіків. У жінок 3/4 тих хто намагається здійснити самогубство в віці від 15 до 40 років.

З метою підвищення професійної надійності працівників, було розроблено Єдину систему організації орієнтації населення щодо набуття професій працівником МВС, а також продовжено практику надання екстреної допомоги працівникам ОВС, які потерпіли в наслідок надзвичайних подій. Відповідно до наказу МВС України №803 від 07.2004 р. „Про недоліки в організації самогубств серед особового складу органів внутрішніх справ та заходи щодо їх усунення”.

Висновки

Причиною психічних розладів у працівників міліції вважається зменшення внутрішніх ресурсів організму і зменшення його сили. Підкреслимо 5 найбільш характерних відстрочених психічних реакцій на психотравматичні події: фіксацію на травмі, зниження загального рівня психічної діяльності, роздратованість, схильність до вибухової реакції, атипичні сні. Для подолання цих реакцій важливо звернути увагу на оптимізацію:

1) якісного медичного та психологічного відбору, спостереження психологічними службами за поведінкою працівників;

2) створення належних умов для роботи, гармонійно розподіляти навантаження між співробітниками;

3) контроль за поведінкою і психологічним станом з боку керівництва;

4) формування гармонійного колективу, створення робочої атмосфери для якісного виконання працівниками своїх обов'язків;

5) важливим також є виявлення і вирішення конфліктних ситуацій як на службі так і в побуті;

6) виявлення вже на початкових етапах осіб з нервово-психологічними захворюваннями або психічною дезадаптацією, ці прояви виражаються на зовнішньому стані, а також в поведінці працівника;

7) звертати увагу на суїцидальні думки, висловлювання, натяки, символічні прощання, збуджений стан, надмірний спокій не характерний для даної ситуації чи людини, розмови про вчинення самогубства;

8) розробити комплекс заходів, які включають в себе цілеспрямовану діяльність керівників, кадрових і виховних підрозділів психологічної служби та лікувальних закладів МВС України.

Список літератури

1. Власенко І.В. Аналіз емоцій осіб, які працюють в екстремальних умовах та попередження причин нещасних випадків / І.В. Власенко // *Безпека життєдіяльності*. – 2004. – № 3. – С. 25-29.
2. Данилова М.Б. Деякі соціально клінічні групи великого суїцидального ризику / М.Б. Данилова, І.М. Єлісєєв, Л.І. Постовалова // *Актуальні проблеми суїцидології*. – М., 1978. – С. 171-184.
3. Коржєвська В.Ф. Аналіз причин і мотивів самогубств (за літературними даними) / В.Ф. Коржєвська // *Актуальні проблеми теорії і практики судової медицини*. – Л., 1980. – С. 28-31.
4. Тімченко О.В. Суїцидальна поведінка працівників ОВС: класифікація причин і основні напрямки профілактичної роботи / О.В. Тімченко // *Вісник Харківського національного університету*. – Х., 2003. – 236 с.

Надійшла до редколегії 21.08.2013

Рецензент: д-р техн. наук, доц. М.І. Адаменко, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків.

СУИЦИД В ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНАХ, КАК ОБЩЕСТВЕННОЕ ЯВЛЕНИЕ

И.В. Власенко, М.А. Чмил, С.М. Бакуменко

В работе рассмотрена проблема суицидальности в правоохранительных органах, установлены причины и пути решения этой проблемы. Проанализированы существующие способы предупреждения самоубийств и рассмотрены новые пути их решения.

Ключевые слова: милиция, самоубийство, реакция, поведение, эмоции, статистика, профилактика.

SUICIDE IN LAW ENFORCEMENT, AS A SOCIAL PHENOMENON

I.V. Vlasenko, M.O. Chmil, S.M. Bakoomenko

This paper considers the problem of suicidality in law enforcement, established the causes and solutions to this problem. Existing how to prevent suicide and to explore new solutions.

Keywords: police, suicide, reactions, behavior, emotions, statistics, prevention.